

Andrew Chetley, A healthy business? World health and the pharmaceutical industry. Zed Books Ltd., London 1990. 206 blz. ISBN 086232735. Prijs f 40,20. (Importeur Ruward, Den Haag)

Het zeer compact geschreven boek staat een essentieel en rationeel geneesmiddelenbeleid voor. De meeste ziekten kunnen artsen met 250 medicijnen bestrijden. Het grote aantal middelen - 30.000 in Duitsland en India - leidt onnodig tot allerlei gevaarlijke interacties en onjuiste doseringen. Beperking van ondoelmatige geneesmiddelen gebruik betekent meer broodnodige deviezen en consumptieve bestedingen. In India geeft men 50% van het gezondheidszorgbudget hieraan uit, terwijl dat in Nederland slechts 10% bedraagt. In India zouden zich meer dan 200 soorten vitamine C op de markt bevinden. Ook verruimen de producenten er de therapeutische categorieën en laten bijwerkingen en contra-indicaties achterwege. Zo ontraadde de WHO in 1980 het gebruik van neomycin in antibiotica. Anno 1987 blijkt het nog in 14% van de anti-diarreemiddelen aanwezig te zijn. Er is sprake van een dubbele moraal. Als overheden van derdewereldlanden enige controlerende wetgeving op deze bedrijfstak toepast, dan wordt zij beschuldigd van ongeoorloofde inmenging in vrijhandelspraktijken. Industrielanden dreigen dan zelfs met een investeringsstop en met staking van hulpprogramma's. Zoals in 1982, toen het straatarme Bangladesh een rationeel geneesmiddelenbeleid ging voeren. Voor Organon betekent dat een omzettaal, omdat het aanprijzen van anabole steroïden om de eetlust van kinderen te vergroten, werd verboden. De meeste fabrikanten maken uitsluitend preparaten tegen westerse welvaartsziekten (kanker, hartziekten). De research- en ontwikkelingskosten - zo'n 15% van de omzet - besteedt men geheel aan dergelijk onderzoek. Toch overlijden er meer wereldburgers aan eenvoudig te verhelpen ziekten, zoals diarree, TBC, malaria en koorts; alleen al in 1990 stierven hieraan volgens de UNESCO 14 miljoen kinderen onder de 5 jaar. Enige zaken laat Chetley terzijde. Zo trekt hij geen parallel tussen de gigantische gezondheidsproblemen in de huidige derde wereld en het westen aan het begin van deze eeuw. Ook gaat Chetley niet in op de vervlechting van de farmaceutische met de chemische industrie, noch op de kartelvorming, 'transfer-pricing'-systeem of de toenemende monopoliseringsgraad. Volgens SCRIP's jaarrapport 1990 leggen de 100 grootste westerse bedrijven beslag op 95% van de wereldhandel. Desalniettemin vormt het boek een uitstekende en korte inleiding op de wereldwijde geneesmiddelenproblematiek.

Lucas van der Hoeven

MC nr. 39 - 27 september 1991 - 46

Charles Medawar. Power and Dependence; Social Audit on the safety of medicines. London: Social Audit, 1992. 283 blz. Prijs: f 37,50. (Te bestellen bij: Health Action International, tel. 020-6833684.)

In 1885 beval Freud het injecteren van cocaïne aan. Twee jaar later zou hij dat categorisch ontkennen. Hij bleef het desalniettemin bijna zijn hele leven gebruiken. Hij meende in het algemeen dat verslaving niet door het middel werd veroorzaakt, maar te wijten zou zijn aan de persoonlijkheidsstructuur van de patiënt. Die misvatting bestaat nu al zo'n 150 jaar, volgens Medawar in zijn recent verschenen boek 'Power and Dependence'.

De afgelopen anderhalve eeuw meende men telkens weer een 'wondermedicijn' te hebben ontdekt. Achtereenvolgens gold dat voor opium, morfine, cocaïne, bromides, barbituraten en benzodiazepinen (Valium, Librium en Mogadon). Van de eerste vijf middelen weten wij zeker dat deze verslavend werken. Toch duurde het lang voordat dit inzicht algemeen werd aanvaard. Zo produceerde Bayer tot 1923 een hoestdrank, onder de merknaam 'Heroin', die morfine bevatte. Het middel werd aangeprezen als een niet-verslavende hoestonderdrukker voor kinderen! Uit onafhankelijke onderzoeken naar de verslavende werking van de benzo's blijken patiënten bij een langer gebruik wel degelijk verslaafd te raken. Zij hebben een steeds hogere dosis nodig om hetzelfde effect te krijgen. Bovendien zijn de onttrekkingsverschijnselen groot als de medicatie wordt beëindigd.

De industrie gaf weinig ruchtbaarheid aan dit soort resultaten. Veel regeringen liepen te hoop tegen de extreem hoge Valium- en Librium prijzen. Zowel de Amerikaanse Senaat als de Britse monopoliecommissie namen strenge maatregelen, vooral met het oog op de kostenontwikkeling en de volksgezondheid. De benzodiazepinen waren in de jaren zeventig immers zo populair, dat zelfs de Beatles een song aan 'mother's little helper' wijdde.

Veel patiënten slikken hun levensproblemen weg door het innemen van een rustgevoertje. Velen van hen krijgen jarenlang herhalingsrecepten zonder hun arts te raadplegen. Daardoor is er een gezondheidszorgprobleem ontstaan. Volgens Prof. Zitman (biologische psychiatrie) slikken 600.000 Nederlanders dagelijks hun benzo's langer dan een maand. Deze groep vertoont zeker 'afkick'-verschijnselen. Een gerichte professionele hulpverlening bestaat er niet voor hen; wel voor de 800.000 probleemdrinkers.

Een uitstekend boek voor hen die zich onvoldoende realiseren, dat pilletjes voor de geest géén problemen oplossen.

Lucas van der Hoeven

p. 1072

MC nr. 37 - 11 september 1992 - 47

GELETTERD

R. Ballance, J. Pogány, H. Forstner. The world's pharmaceutical industries, an international perspective on innovation, competition and policy. United Nations Industrial Development Organization, Edward Elgar Publishing Ltd, UK, 1992. 275 blz. Prijs f 160,-.

SINDS DE TWEEDE wereldoorlog veranderde de westerse industriële samenleving ingrijpend. De farmaceutische industrie speelde daarin een belangrijke rol. Er werden nieuwe medicijnen ontwikkeld, zoals antibiotica, benzodiazepinen, bètablokkeerders en vele andere preparaten. De toenemende massaconsumptie van medicamenten verhoogde ook de kans op eventueel fatale bijwerkingen - voorbeelden van een uit de hand gelopen gebruik vormen Softenon, Entereo-Vioform en DES - met als gevolg dat de laatste vijftieng jaar de overheidsregulering steeds meer is toegenomen. Via onder meer stringenter wetgeving en toelatingsprocedures probeert de

overheid de volksgezondheid beter te beschermen. Tevens probeert zij uitwassen van de marktpolitiek - zoals monopolieposities, kartels, toetredingsbarrières - van deze bedrijfstak in te perken.

Deze bestuurlijke bemoeienis verlengde de research- en ontwikkelperiode van de farmaceutische producten inmiddels tot acht à twaalf jaar. De kosten om een 'new chemical entity' (NCE) op de markt te brengen, stegen tot zo'n 200 miljoen. Mede daardoor nam het aantal producenten dat zelf nog vernieuwend onderzoek verricht steeds meer af. Vrijwel alleen de grootste bedrijven zijn nog in staat dergelijke investeringen te doen. Onder hen bevinden zich de top-vijftig multinationals, die 95% van de wereldhandel, ter grootte van 300 miljard, voor hun rekening nemen. Mogelijk is dat een verklaring waarom het aantal NCE's wereldwijd tot omstreeks veertig per jaar is gedaald.

De hoge winstgevendheid van deze bedrijfstak is mede oorzaak van een intense merkenconcurrentie. Dat verklaart dan het 'me too'-effect. Zo komen ieder jaar omstreeks 300 'imitatie-preparaten' op de markt. Deze onderlinge concurrentie van merknaamprodu-

centen duurt omstreeks vijftien jaar. Na de afloop van de patentperiode betreden ook de generieke producenten en parallel importeurs het strijdperk. Een gevecht op leven en dood volgt. In deze strijd lijkt alles geoorloofd te zijn. Door publicitair geweld, bezoeken van artsenbezoekers en 'semi-wetenschappelijke' congressen zijn veel artsen niet langer in staat het kaf van het koren scheiden.

Dit boek over de farmaceutische industrie op wereldschaal geeft een inzicht in de handelsstromen, R&D-uitgaven, kostenstructuur en strategisch beleid. Het boek legt veel nadruk op de groeiende achterstand in ontwikkelingslanden. In die regio's sterven miljoenen mensen aan diarree, malaria en TBC; zij bezitten de koopkracht niet om medicijnen te kopen, dus zijn zij commercieel gezien niet interessant als doelgroep. De ontwikkeling van tropische geneesmiddelen blijft ver achter bij de inspanningen die de industrie aan welvaartsziekten besteedt. Een uitdagend boek over de wereldmarkt van de een der grootste bedrijfstakken ter wereld. •

p. 446

LUCAS VAN DER HOEVEN, sociaal-wetenschapper en journalist